

# **NOXUM**

## **PAYG'AMBARNING**

## **KITOB**

### **Kirish**

Noxum kitobi Ossuriya poytaxti Naynavoning\* qulashi haqida yozilgan she'riy shakldagi bashoratdir. Ossuriya qudratli shohlik bo'lib, o'zi bosib olgan xalqlarga nisbatan nihoyatda zolim va shafqatsiz edi. Yunus payg'ambar davrida Naynavo aholisi gunohlaridan tavba qilgan edi\*, Noxum payg'ambar davrida esa ular yana zo'ravonliklarga, butparastlik va xudbinlikka mukkasidan ketgan edilar. Ossuriya lashkari miloddan oldingi 722 yilda Isroilni\* bosib olib, aholisini Ossuriyaga surgun qilgan edi. Ular Yahudoga, ya'ni janubiy shohlikka ham ko'p tahdid solgan edilar. Shu sababdan Noxum payg'ambar Naynavoning ayanchli qismati haqida bashorat qiladi.

Noxum payg'ambar Naynavoning qulashidan oldin va'z qiladi. Bobilliklar miloddan oldingi 612 yilda Naynavoni zabt etadilar. Kitobdan o'rin olgan No'–Omonning, ya'ni Fiva shahrining qulashi haqidagi voqealar miloddan oldingi 663 yilda, Noxum payg'ambar faoliyat ko'rsatishidan oldin ro'y beradi (3:8-10 oyatlarga va 3:8 izohiga qarang).

Mazkur kitobda Noxum payg'ambar Xudoni — butun olamning va barcha xalqlarning Hukmdori, hammaning taqdirini nazorat qiluvchi haq Xudo deb e'lon qiladi. Muallif Xudoning sabr-toqati va mehribonligi haqida so'z yuritadi. Shu bilan birga, Xudoning odilligiga alohida urg'u berib, aybdorni U aslo oqlamasligini ta'kidlab o'tadi.

### **1–BOB**

<sup>1</sup> Naynavo shahri\* haqida bashorat. Bu kitobda Elqo'shlik\* Noxumga kelgan vahiy bayon qilingan.

#### **Egamizning Naynavoga bo'lgan g'azabi**

<sup>2</sup> Egamiz rashkchi\*, qasoskor Xudodir,

Egamiz qasoskor, darg'azabdir.

G'animlaridan Egamiz qasos olar,

Dushmanlaridan g'azablanib yurar.

<sup>3</sup> Egamizning jahli tez emas,

Uning kuchi buyukdir,

Aybdorni Egamiz aslo oqlamas!

Yurgan yo'li quyuni bo'ron bo'lar.

Oyog'i ostidan changday

Ko'tarilar qora bulutlar.

<sup>4</sup> U dengizga do'q urib, uni quritar,

Barcha daryolarni qaqratib yuborar.

Bashan va Karmil yaylovlari xazon bo'ladi,

Lubnon\* gullari so'lib qoladi.

<sup>5</sup> Uning oldida silkinar tog'lar,  
 Parchalanib ketar adiru qirlar.  
 Huzurida zamin tebranar,  
 Butun jahon va undagi mavjudot qaltirar.

<sup>6</sup> Uning qahriga kim bardosh bergay?!  
 Alangali g'azabidan kim omon qolgay?!  
 Uning g'azabi olovday yoyilar,  
 Uning oldida qoyalar chilparchin bo'lar.

<sup>7</sup> Egamiz yaxshidir,  
 Kulfat kunida qo'rg'ondir U,  
 Xudoda panoh topganlarni saqlaydi U.

<sup>8</sup> Toshqin sel bilan Naynavoni vayron qilar,  
 Yovlarining payiga tushib, zulmatga haydar.

<sup>9</sup> Ey Naynavo, nechun Egamizga qarshi fitna uyushtirasan?!  
 Axir, U bir urib seni qirib tashlaydi,  
 Ikkinchi urishiga hojat bo'lmaydi.

<sup>10</sup> Chirmashgan tikanu quruq xas-cho'p kabi  
 Sizlar ham, ey mayxo'rlar, yondirib tashlanasiz!

<sup>11</sup> Ey Naynavo, qabih shoh sendan chiqdi,  
 Egamizga qarshi u fitna-fasod qildi.

<sup>12</sup> Egamiz esa shunday aytur:  
 "Ossuriyaliklar\* kuchli va behisob bo'lsalar-da,  
 Ular qirilib, yo'q bo'ladilar.  
 Ey xalqim, boshingga kulfat soldim!  
 Endi bunday kulfat solmayman zinhor!"

<sup>13</sup> Seni Ossuriya bo'yinturug'idan ozod qilaman,  
 Kishanlaringni\* uzib tashlayman."

<sup>14</sup> Sen haqingda, ey Ossuriya, Egamiz shunday amr etar:  
 "Sening noming dunyodan o'char.  
 Yo'q qilaman xudolaring uyidagi quyma va o'yma butlarni,  
 Yaramas xulq-atvoring uchun hozirlayman qabringni."

### **Naynavo qulaydi**

<sup>15</sup> Qarang! Xushxabar keltiruvchi kimsa,  
 Tog'lar osha shoshib keladi bu yoqqa.  
 Tinchlikni e'lon qiladi U sizga!  
 Ey Yahudo xalqi\*, nishonlagin bayramlaringni,  
 Olib kel ont ichib atagan nazrlaringni.  
 Yurtingga tajovuz qilmas endi qabihlar,  
 Zero, tamomila yo'q bo'ldi ular.

## 2-BOB

<sup>1-2</sup> Dushmanlar Isroil yurtini xarob qilgan,  
Uzumzorlarini payhon etgan.  
Biroq Egamiz tiklar Yoqub naslining ulug'vorligini,  
Ha, Isroil xalqining buyukligini.

Bosqinchi senga hujum qildi, ey Naynavo!\*

Qani bo'l, qo'riqla qo'rg'onlaringni,  
Yo'ldan uzma sen ko'zingni.  
Yig'ib olgin bor kuchingni,  
Jangga bog'la belingni.

<sup>3</sup> Dushman sipohlarining qalqoni qizil,  
Jangchilarining kiyimi alvon,  
Jang kuni aravalari olovday chaqnar,  
Behisob nayzalari bosh uzra tebranib turar.

<sup>4</sup> Shahar ichida aravalar quturib yelar,  
Maydonlarni kesib u yoqdan–bu yoqqa o'tar,  
Mash'alalarga o'xshab yonib turar,  
Yashin tezligi bilan uchar.

<sup>5</sup> Naynavo shohi amr berar lashkarboshilariga,  
Olg'a bosib qoqinar ular yo'lda.

Qalqonlari panohida\* bosqinchilar  
Shahar devoriga yopirilar.

<sup>6</sup> Daryo to'g'onlarini\* ular buzib tashlar,  
Saroy ivib, qulay–qulay deb turibdi.

<sup>7</sup> Shahar ahlini surgun qilishga qaror qilindi,  
Cho'rilar o'z ko'ksiga urib,  
Musichaday nola qilmoqda.

<sup>8</sup> Naynavo darz ketgan hovuzga\* o'xshaydi,  
Yoriqlaridan suv oqib ketganday,  
Uning aholisi qochib ketyapti,  
Ortidan "To'xtanglar! To'xtanglar!"  
Degan qichqiriqlar eshitilar,  
Lekin hech kim ortiga qaytmas.

<sup>9</sup> Bosqinchilar baqirar:  
"Talón–taróq qiling kumushu oltinni!  
Bitmas–tuganmasdir Naynavoning xazinasi!  
Serobdir uning qimmatbaho narsasi!"

<sup>10</sup> Ship–shiydam, vayron, talqon bo'ldi Naynavo!  
Qo'rquvdan yuraklar orqaga tortib ketdi,  
Tizzalar qaltiradi, badanni titroq bosdi,  
Bo'zday oqardi hammaning yuzi!

<sup>11</sup> Nima bo'ldi Naynavo shahriga?!  
 O'xshar edi—ku u sherning uyasiga.  
 Ha, o'xshar edi Naynavo sher bolalarini boqqan bir inga.  
 Sher va ona sher izg'igan paytda,  
 Bolalari xatarsiz edi u yerda!

<sup>12</sup> Sher o'z bolalari uchun  
 Yetarlicha o'lja tilka—pora qilgan,  
 U ona sher uchun ham ovini bo'g'izlagan,  
 Murda bilan to'ldirgan o'z inlarini,  
 O'lja bilan — uyalarini.

<sup>13</sup> Sarvari Olam shunday aytmoqda: “Men senga qarshiman, ey Naynavo! Jang aravalarini tutatib yondiraman. Yosh sherlarning qilichdan halok bo'ladi. Sen endi yer yuzida talonchilik qilmaysan. O'lponchilarningning ovozi o'chadi.”

### 3-BOB

#### Naynavoning qismati

<sup>1</sup> Holingga voy, ey qo'li qon shahar!  
 O'taketgan makkor, o'ljaga to'lgan shahar!  
 U yerdagi qotilliklar hech tugamas!

<sup>2</sup> Quloqqa chalinar qamchilarning vizillashi,  
 G'ildiraklarning taraq—turug'i,  
 Yelayotgan ot tuyoqlarining tovushi,  
 Jang aravalarining gumburlashi!

<sup>3</sup> Jangga kirmoqda otliq sipohlar,  
 Yalt—yult etmoqda qilichlar,  
 Yarqiramoqda nayzalar,  
 Uyilib ketdi o'liklar,  
 Uyum—uyum bo'ldi jasadlar,  
 Murdalarning son—sanog'i yo'q.  
 Qoqilishar jasadlarga odamlar!

<sup>4</sup> Ey Naynavo\*, o'zingni buzuv fohishaday\* tutding,  
 Suyuqoyoq jodugarday odamlarni rom qilding,  
 Buzuqliging bilan xalqlarni qul qilding,  
 Sehr—jodularing bilan o'zingga og'dirding.

<sup>5</sup> “Men senga qarshiman!  
 — deb aytmoqda Sarvari Olam. —  
 Men ko'ylagingni ko'tarib,  
 Xalqlarga yalang'och tanangni ko'rsataman,  
 Ellar oldida sharmandangni chiqaraman.

<sup>6</sup> Ustingdan axlat yog'dirib, seni xo'rlayman.  
 Odamlarga seni tomosha qildiraman.

<sup>7</sup> Seni ko'rganlar orqaga chekinib, shunday deyishar:

«Naynavo vayron bo'ldi!  
Kim unga achinar ekan?!»  
Seni yupatadigan hech kim yo'q!"

<sup>8</sup> No'-Omon\* shahridan sening ortiq joying bormidi?!  
O'sha shahar Nil daryosi bo'yida joylashgandi,  
Suvlar qurshovida turgandi,  
Daryo — uning istehkomi,  
Suvlar — himoyasi bo'lgandi.

<sup>9</sup> Habashistonu\* Misr uning ustidan hukmronlik qilardi,  
Kuchining chek-chegarasi yo'q edi.  
Liviya\* bilan Lub uning ittifoqdoshlari edi.

<sup>10</sup> Shunday bo'lsa-da,  
No'-Omon shahrining aholisi surgun qilindi,  
Odamlari asirlikka olib ketildi,  
Har bir ko'chaning boshida  
Toshga urib o'ldirildi go'daklari,  
Aslzodalari uchun qur'a tashlandi,  
Barcha zodagonlari zanjirband bo'ldi.

<sup>11</sup> Ey Naynavo, sen ham mast bo'lib, gandraklab qolasan\*,  
Bekinasan, dushmanlaringdan qochib, panoh izlaysan.

<sup>12</sup> Sening hamma qal'alaring  
Mevasi pishgan anjir daraxtiga o'xshar.  
Anjirni silkitsang,  
Anjirlar xo'randaning og'ziga tushar.

<sup>13</sup> Lashkaringga bir qarasang-chi!  
Xotin kishidan farqi yo'q-ku ularning.  
Yurtingning darvozalari yov uchun keng ochildi,  
Darvozalarning tambalarini olov yo'q qildi.

<sup>14</sup> Qamalga tayyorlangin!  
Suvga to'ldir idishlaringni!  
Mustahkamla qo'rg'onlaringni!  
Oyoq bilan ezgin loyni,  
Tayyorla tezroq qoliplaringni!

<sup>15</sup> Baribir olov seni yamlab yuborar,  
Chigirtka\* ekinlarni qirtishlaganday,  
Qilich seni qirib tashlar.

Chigirtkaday ko'payaver!

<sup>16</sup> Savdogarlaringni osmondagi yulduzlardan ham ko'p qilding,  
Biroq ular chigirtkaday yurtingni talashar,  
So'ng qanot qoqib uchib ketishar.

<sup>17</sup> Sovuq kunda devorlarga qo'nadigan,  
Quyosh chiqqach esa uchib yo'q bo'ladigan

Chigirtkadaydir sening posbonlaring,  
Chigirtka galasidaydir sening sarkardalaring.  
Ular qayerga g'oyib bo'lganini bilmaydi hech kim.

<sup>18</sup> Ey Ossuriya shohi,  
Rahnamolaringning\* ko'zi yumilgan,  
Yo'l boshchilaring abadiy uyquga ketgan,  
Sening xalqing tog'larga tarqalgan,  
Ularni yig'adigan biror kimsa yo'q.

<sup>19</sup> Sening yarangni davolab bo'lmas,  
Jarohating halokatlidir.  
Bu haqda xabar topgan hamma odamlar  
Xursandligidan chapak chalar.  
Zotan, hech kim cheksiz zulmingdan  
Qochib qutula olmagan.

## IZOHLAR

*Naynavo* — Nineviya nomi bilan ham ma'lum bo'lib, hozirgi Iroqning shimolida joylashgan edi.

*Yunus payg'ambar davrida...tavba qilgan edi...* — Yunus 3:1-10 ga qarang. Yunus payg'ambar taxminan miloddan oldingi 750-725 yillarda faoliyat ko'rsatgan.

*Isroil* — mazkur kitobda shimoliy shohlik *Isroil* degan nom bilan, janubiy shohlik esa *Yahudo* degan nom bilan yuritilgan. To'liqroq ma'lumotga ega bo'lish uchun lug'atdagi ISROIL va YAHUDO so'zlariga qarang.

**1:1** *Naynavo shahri* — Ossuriyaning poytaxti. Bu shahar Nineviya nomi bilan ham ma'lum.

**1:1** *Elqo'sh* — Yahudo yurtidagi bir qishloq bo'lishi mumkin.

**1:2** *rashkchi* — Chiqish 34:13-14 ga qarang.

**1:4** *Bashan va Karmil...Lubnon...* — bu yerlar o'zlarining yam-yashil yaylovlari, gullari va daraxtlari bilan mashhur edi.

**1:12** *Ossuriya* — qadimgi qudratli shohlik. Uning poytaxti Naynavo shahri hozirgi Iroqning shimolida joylashgan edi. To'liqroq ma'lumotga ega bo'lish uchun lug'atdagi OSSURIYA so'ziga qarang.

**1:13** *...Ossuriya bo'yinturug'i...Kishanlaring...* — Ossuriyaning Yahudo yurti ustidan bo'lgan siyosiy hukmronligiga ishora. Yahudo yuz yildan ortiq davr mobaynida Ossuriya shohiga o'lpon to'lagan.

**1:15** *Yahudo xalqi* — janubiy shohlik nazarda tutilgan. To'liqroq ma'lumotga ega bo'lish uchun lug'atdagi YAHUDO so'ziga qarang.

**2:1-2** *Naynavo* — Nineviya nomi bilan ham ma'lum.

**2:5** *Qalqonlari panohida...* — bu o'rindagi ibroniycha so'z sipohlarning qalqonlarini yoki maxsus qurilmani bildiradi. Shaharga hujum qilgan sipohlar ko'chiriladigan bunday qurilma yordamida yoki qalqonlari bilan o'zlarini shahar devorlari ustidagi himoyachilardan asrar edilar. Ular shaharni bosib olish uchun shahar devorlarini teshardilar yoki devorga qiyalatib tuproq uyardilar.

**2:6** *Daryo to'g'onlari* — shahar ichidan oqib o'tadigan suvni nazorat qilib, uni boshqarish uchun ishlatiladigan, shahar tashqarisida joylashgan to'g'onlar nazarda tutilgan. Bosqinchilar mana shu to'g'onlarni buzib, shahar devorlariga ziyon keltirgan bo'lishlari mumkin. Yoki Noxum majoziy ma'noda bosqinchilarni Xudo tomonidan yuborilgan kuchli selga o'xshatayotgan bo'lishi mumkin (1:8 ga qarang).

**2:8** *hovuz* — Naynavo shahri shoh bog'lariga suv yetkazib beradigan hovuzlari bilan mashhur edi. Matndagi kinoya bilan muallif shahar aholisini darz ketgan hovuzdan oqib ketadigan suvlarga o'xshatadi, chunki odamlar o'zlarini qutqarish uchun Naynavodan qochib ketadi.

**3:4** *Naynavo* — Nineviya nomi bilan ham ma'lum.

**3:4** *...buzuq fohishaday...* — Naynavo aholisining xatti-harakatlari va qilmishlariga mos

obraz. Naynavo Ossuriya kuch–qudratining markazi va ma'buda Ishtarga qilinadigan sajdaning o'chog'i edi. Butxonadagi fohishalar bilan jinsiy aloqa ma'buda Ishtarga sajda qilish marosimining bir qismi edi. Ayrim hollarda, sajda qiluvchilar Ishtarning o'zini ham fohisha deb atardilar. Ossuriya fohishaga o'xshab boshqa xalqlarni qudrati bilan o'ziga rom qilgan edi. Ammo keyinchalik bu xalqlar Ossuriyaga bog'lanib qolganlaridan afsuslanar edilar, chunki Ossuriya ularni dushmanlardan himoya qilsa ham, ularni qattiq nazorat ostiga olgan edi va ulardan katta o'lpon to'lashni talab qilardi (4 Shohlar 16:7-9, 17:1-6 ga qarang).

**3:8** *No'–Omon* — Fiva nomi bilan ham ma'lum. Fiva shahri Misr janubiy hududining markazi bo'lib, Misr tarixida birmuncha vaqt poytaxt ham bo'lgan edi. Miloddan oldingi 663 yilda Ossuriya shohi Ashshurbanapal tomonidan bosib olingan va shaharning ba'zi qismlari vayron qilingan.

**3:9** *Habashiston* — ibroniycha matnda *Kush*. Bu joy Misrdan janubda bo'lib, hozirgi Sudan va Efiopiya mamlakatlarining bir qismini o'z ichiga olgan edi.

**3:9** *Liviya* — ibroniycha matnda bu yurtning qadimgi nom *Fut*. Bu o'rinda Fut va Lub nomlari Liviyaning ikkita hududiga nisbatan ishlatilgan bo'lishi mumkin.

**3:11** *...mast bo'lib, gandarab qolasan...* — bu o'rinda sharob Xudo g'azabining ramzi bo'lib, sharobdan mast bo'lish Xudoning hukmiga duchor bo'lishni bildiradi (Ishayo 51:17-23, Yeremiyo 25:15-29 ga qarang).

**3:15** *Chigirtka* — ba'zan to'da-to'da bo'lib kelib, dalalardagi hosilga katta zarar yetkazadigan hasharot. Bu o'rinda Noxum Naynavoga hujum qiladigan lashkarga chigirtkalar to'dasi deb ishora qiladi. Ammo muallif shu bobning 16-17–oyatlarida Naynavo shahrining a'yonlarini, savdogarlarini va qo'riqchilarini chigirtkalarga o'xshatadi.

**3:18** *Rahnamolar* — ibroniycha matnda *Cho'ponlar*. Yo'lboshchilar va hukmdorlarga nisbatan qo'llangan she'riy usul.